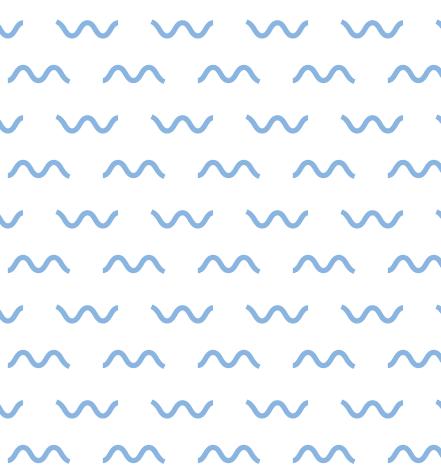

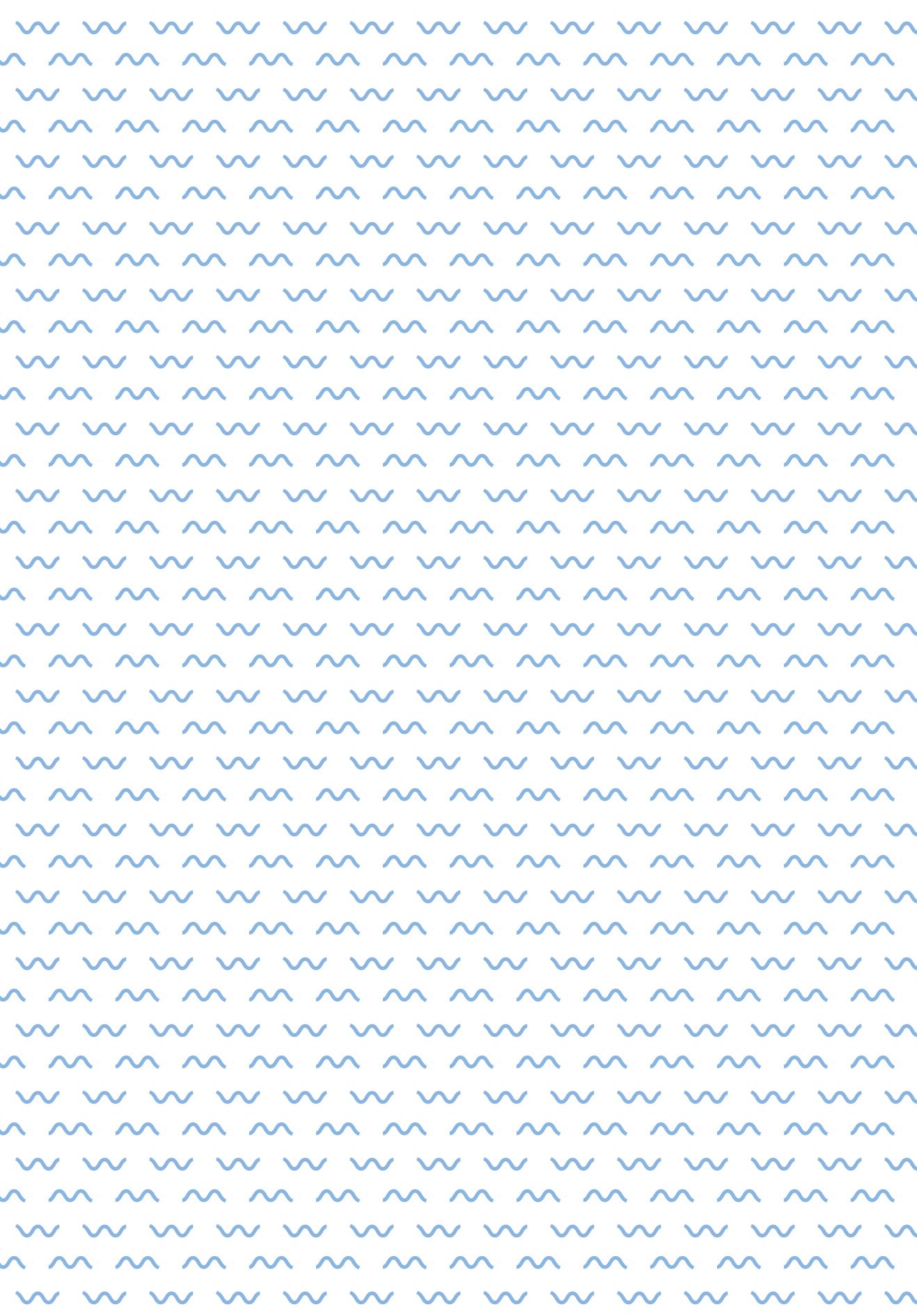

medis wet

OČUVANJE VLAŽNIH STANIŠTA NA OTOCIMA SREDOZEMLJA

mediset

OČUVANJE VLAŽNIH STANIŠTA
NA OTOCIMA SREDOZEMLJA

IMPRESSUM

AUTORI: Boris Lauš, Udruga Hyla

Ana Kuzmanić, WWF Adria

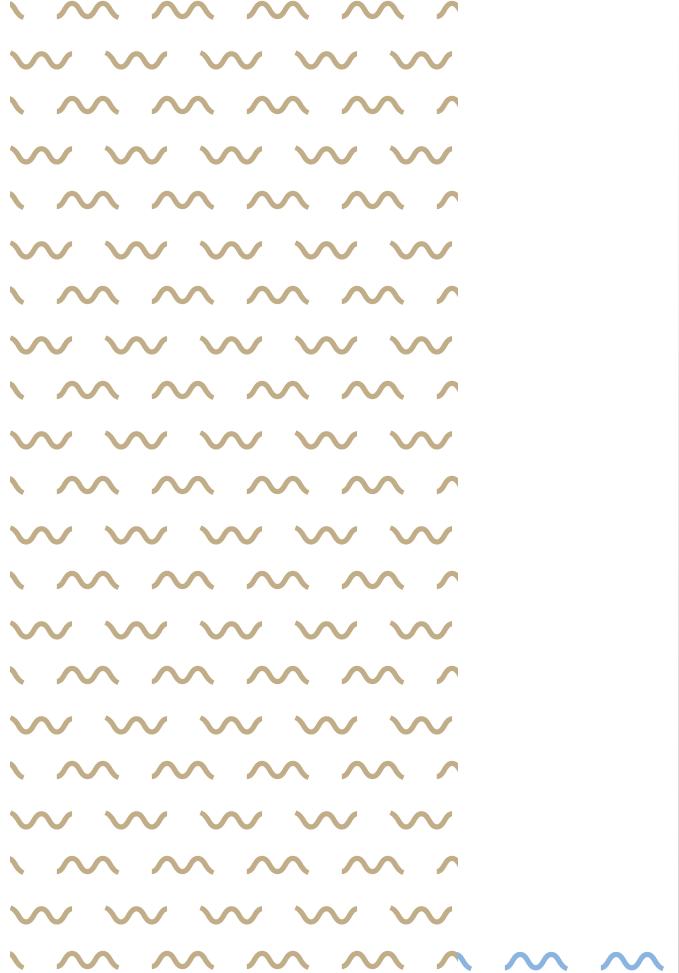
Irma Popović Dujmović, WWF Adria

FOTOGRAFIJE I KARTE: Udruga Hyla

DIZAJN: Tomislav Turković

PRINT: Tiskara d.o.o., Zagreb, 2020.

Publikacija je nastala u sklopu projekta „Conservation of the island wetlands of the Mediterranean Basin“ (Očuvanje vlažnih staništa na otocima Sredozemlja)

SADRŽAJ

UVOD	5
SAŽETAK I METODOLOGIJA	7
POJMOVNIK	9
KRK	11
CRES	13
PAG	15
RAB	17
OLIB	19
MOLAT	21
VIR	23
UGLJAN	25
PAŠMAN	27
MURTER	29
ŽIRJE	31
ŠOLTA	33
BRAČ	35
KORČULA	37
MLJET	39
PREPORUKE	41
ZAKLJUČAK	43

UVOD

USPRKOS VELIKIM DOBROBITIMA KOJE NAM NUDE NAŠE PRIRODNE RIJEKE I MOČVARE PROCJENJUJE SE DA JE U POSLJEDNJIH 100 GODINA NESTALO ČAK **64% VLAŽNIH STANIŠTA NA ŠVIJETU.** POSEBICE SU UGROŽENA VLAŽNA STANIŠTA NA OTOCIMA KOJA PREDSTAVLJAJU **“OTOKE UNUTAR OTOKA”** I BOGATE OAZE BIORAZNOLIKOSTI.

Ta su staništa nekada bila ključna za opstanak stanovništva na otocima jer su predstavljala jedini izvor slatke vode za ljudе, poljoprivredne djelatnosti i napajanje stoke, no raseljavanjem ljudi, napuštanjem tradicionalne poljoprivrede i stočarstva te intenzivnim razvojem turizma postala su zaboravljena i napuštena. Nerijetko su zatravljana smećem, regulirana, uništavana i isušivana. Tek razvojem ekološke svijesti krajem 20. stoljeća uviđa se njihov značaj te im se sve više pridaje važnosti. No unatoč tome u nekim krajevima još uvijek je prisutan negativan trend u odnosu prema takvим staništima.

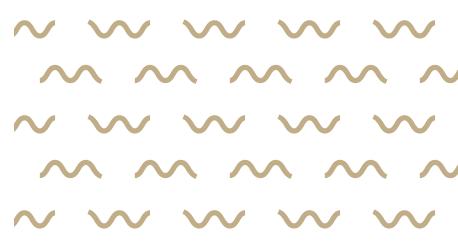
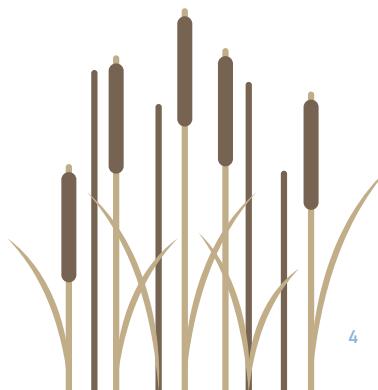
Tijekom proteklih 30 godina zemlje Sredozemlja nastale su napraviti popis vlažnih staništa i procijeniti njihov status. No informacija je vrlo malo, postojeće nacionalne baze podataka nisu cjelovite i/ili usporedive, a za većinu zemalja uopće ne postoje. Nedostatak i nedosljednost informacija u krajnosti rezultira neučinkovitom zaštitom tih područja koja su od izrazito velikog značaja i potencijala. Ova problematika još je izraženija kod manjih vlažnih staništa, budući da većina takvih područja ostaje neotkrivena. Na otocima, koji su zbog svog geografskog položaja do datno izolirani, zalihe slatke vode su ograničene, a utjecaj turizma i urbanizacije je sve snažniji, očuvanje vlažnih staništa predstavlja velik izazov sektoru zaštite prirode.

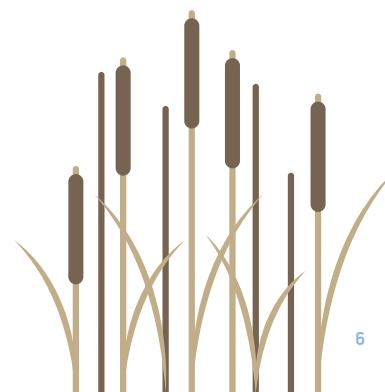
Unutar Konvencije o zaštiti močvarnih područja od međunarodnog značaja (Ramsarska konvencija) donesena je 2015. godine rezolucija XII.14 “Očuvanje vlažnih staništa na otocima Sredozemlja”, koja potiče ugovorne strane s područja Sredozemlja da prioritetno naprave ili upotpune popise vlažnih staništa na otocima, te zahtijeva učinkovitu i dugoročnu zaštitu i provedbu obnove tih staništa gdje je moguće.

Kako bi doprinijele provedbi rezolucije o otočnim vlažnim staništima i ostvarenju općih ciljeva međunarodne Ramsarske konvencije, čije su potpisnice sve sredozemne države, pokrenut je projekt MedlsWet. Projekt uključuje sve otoke Sredozemlja, tj. otoke Cipra, Turske, Tunisa, Italije, Francuske, Malte, Španjolske i Hrvatske. Glavni koordinator projekta je Grčka jer se replicira metodologija i aktivnosti očuvanja vlažnih staništa uspješno provedenih na njihovim otocima. Glavni cilj MedlsWet projekta je održivo očuvanje vlažnih staništa, ali i prepoznavanje važnosti otočkih vlažnih staništa i njihovo uvrštanje u sve relevantne lokalne, nacionalne i regionalne propise.

Udruge Hyla i WWF Adria odgovorne su za provedbu projektnih aktivnosti u Hrvatskoj. MedlsWet je započeo u listopadu 2017., a službeno je predstavljen javnosti 2. veljače 2018., prigodno na Svjetski dan močvarnih staništa.

Vrijednost projekta je € 1.097.000, a vrijeme trajanja je 3 godine.

SAŽETAK I METODOLOGIJA

KAKO BI TOČNO ODREDILI PRIORITYNA PODRUČJA NA JADRANSKIM OTOCIMA U HRVATSKOJ, UDRUGA HYLA PROVELA JE MAPIRANJE VLAŽNIH STANIŠTA VEĆIH OD 0,10 HA NA SVIM OTOCIMA, KORISTEĆI TOPOGRAFSKE I ORTOFOTO KARTE. MAPIRANO JE 2.739 VLAŽNIH STANIŠTA SVIH VELIČINA NA 71 OTOKU, OD ČEGA JE 148 VEĆIH OD 0,10 HA NA 31 OTOKU.

Terenskim istraživanjem većih vlažnih staništa napravljena je brza evaluacija zatečenog stanja, a ona pokazuje kako većina tih vlažnih staništa zarasta, zatrپava se i polako prirodno nestaje jer se više ne koristi u istoj mjeri kao u prošlosti za npr. napajanje stoke, zalijevanje vrtova i slično. S druge strane u bočatim uvalama nestaje poveznica s oborinskim vodama s kopna zbog sve učestalije betonizacije i devastacije obale ili zbog ilegalnog odlaganja građevinskog materijala. U svim uvalama zabilježeno je sve veće zatrپavanje plastičnim otpadom koje nanosi more, ali i velikim dijelom s kopna. Isto tako vlažna staništa zatrپavaju se zbog urbanizacije otoka i potrebe za proširenjem građevinskog zemljišta, ponajviše zbog proširenja turističkih kapaciteta.

Unatoč tome na pojedinim vlažnim stanišima, uvrštenima u ovo istraživanje, zabilježeno je pozitivno stanje, odnosno održavanje od strane lokalne zajednice koja je prepoznaла njihovu važnost za održavanje bioraznolikosti i iskorištavanje usluga tih ekosustava poput ublažavanja posljedica klimatske krize, korištenja u poljoprivredne svrhe, ali i razvoj edukativnih aktivnosti.

Iznimno važna i nezanemariva komponenta projekta koju smo provodili jest širenje znanja i svijesti lokalnim, nacionalnim i regionalnim vlastima, stanovnicima otoka, široj javnosti, znanstvenoj i stručnoj zajednici, a sve to u svrhu aktivnog i održivog očuvanja vlažnih staništa s ciljem prepoznavanja takvih staništa kao važnih područja i njihovim uvrštanjem u sve relevantne lokalne, nacionalne i regionalne propise.

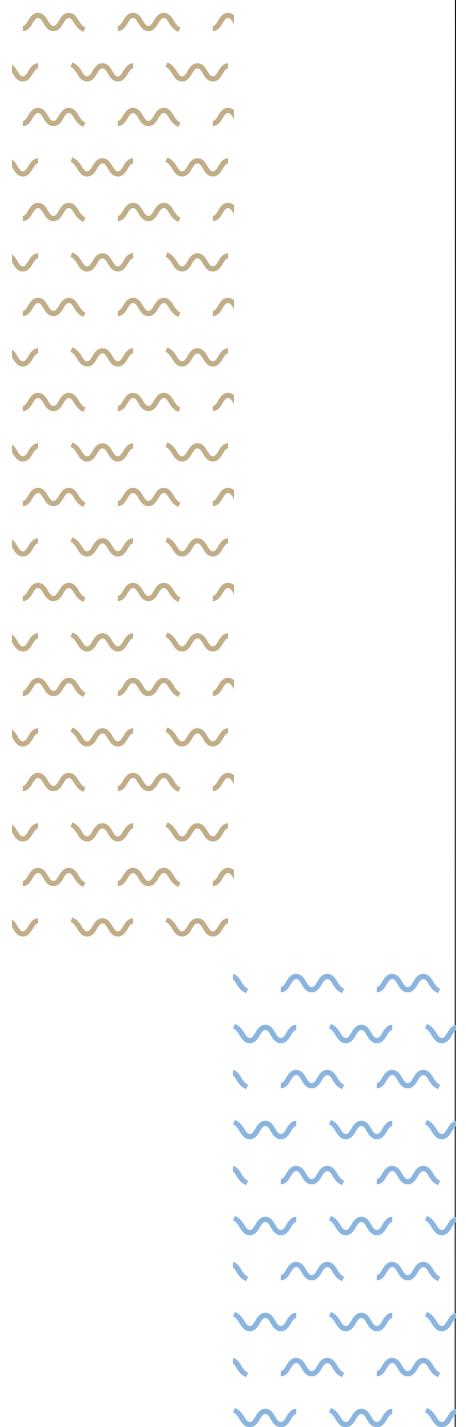
U Hrvatskoj je do sada proglašeno ukupno pet Ramsarskih područja: Park prirode Kopački rit, Lonjsko polje i Vransko jezero te ribnjaci Crna Mlaka u Jastrebarskom i donji tok Neretve. Na popisu nažalost nije uvršten ni jedan vodeni biser s naših otoka te se nadamo da će se to promjeniti.

Kao prilog raspravi o važnosti očuvanja i zaštite vlažnih staništa na jadranskim otocima nastala je ova publikacija koja, osim pregleda stanja 15 otoka, donosi i preporuke za lokalne, regionalne i nacionalne vlasti.

POJMOVNIK

Vlažna (močvarna) staništa – staništa koja su stalno ili samo privremeno prekrivena vodom. U močvarna područja pripadaju - močvare, bare, rijeke, jezera, lokve, pojilišta, navodnjena zemljišta, slatine, šljunčane jame, kanali, mangrove, koraljni grebeni, ribnjaci i uzbunjališta rakova, a mogu sadržavati obalne zone koje graniče s močvarnim područjima, te vodene mase morske vode dublje od 6 m za vrijeme oseke koje leže unutar močvarnih područja.

Ramsarska konvencija – Konvencija o močvarama od međunarodne važnosti, naročito kao staništa ptica močvarica, koja obvezuje svaku zemlju potpisnicu na opće očuvanje močvara na vlastitom teritoriju i predstavlja okvir za međunarodnu suradnju u zaštiti i održivom korištenju močvarnih staništa. Konvencija je dobila ime po iranskom gradu Ramsaru gdje je 2. veljače 1971. godine potpisana, stoga se taj datum obilježava svake godine kao Svjetski dan vlažnih (močvarnih) staništa. Hrvatska je potpisnica od 25. lipnja 1991. godine.

Ramsarsko područje – područje koje je proglašeno od međunarodne važnosti, u skladu s Ramsarskom konvencijom. U Hrvatskoj su to parkovi prirode Kopački rit, Lonjsko polje i Vransko jezero te ribnjaci Crna Mlaka u Jastrebarskom i donji tok Neretve.

Bioraznolikost – Sveukupnost svih živućih organizama koji su sastavni dijelovi kopnenih, morskih i drugih vodenih ekosustava i ekoloških kompleksa te uključuje raznolikost unutar vrsta, između vrsta, i raznolikost između ekosustava.

Terenskim istraživanjem zabilježena su raznovrsna vlažna staništa, odnosno već spomenuta akumulacijska jezera, prirodne i umjetne lokve, poplavne livade te bočate uvale i lagune. Staništa bilježe iznimnu bioraznolikost karakterističnu za slatkovodne sustave, stoga su neizostavne vrste poput žaba, slatkovodne kornjače, vretenaca i ptica močvarica. Krk je naš jedini otok na kojemu je još uvijek prisutan mali vodenjak koji svoj dom pronašao upravo u krčkim slatkovodnim lokvama. Osim toga, vlažna staništa Krka važna su pojilišta za stoku i divljač. Na otoku Krku još uvijek možemo naći autohtonu hrvatsku pasminu goveda – istarsko govedo ili boškarin. Pasmina je vrijedna očuvanja jer je podrijetlom vrlo bliska ishodišnom divljem govedu – turu. A ispašu nalaze upravo na vlažnim livadama uz Jezero kod Njivica. Na Krku se nalazi i nekoliko tisuća grla krčke ovce – pasmine koja je kroz povijest nastala na ovom području i prilagođena je uvjetima našeg podneblja.

KRK

OTOK KRK BILJEŽI NAJVEĆI BROJ VLAŽNIH STANIŠTA, ČAK NJIH 718, OD ČEGA JE 21 VEĆIH OD 0,10 HA. TAKOĐER JE RIJEČ O OTOKU S NAJVIŠE JEZERA, TOČNIJE DVA – JEZERO KRAJ NJIVICA I PONIKVE. OBА JEZERA SU UMJETNE AKUMULACIJE, JAKO VAŽNI IZVORI PITKE VODE NA OTOKU.

Očuvana vlažna staništa Krka pružaju brojne potencijale za lokalni razvoj. Jedan od njih je tzv. lječilišni turizam s ljekovitim blatom u uvali Soline ili pak razvoj kulturnih/gastronomskih ruta kroz priču o izradi sira ili o kvaliteti cijenjene krčke janjetine. Upravo se lokve koriste za napoj stoke od koje u konačnici dolaze ti gastronomski proizvodi poput sira i mesa. Jezera otoka Krka i dalje su iznimno važna za zalihe pitke vode te jezero Ponikve još uvijek koristi za vodoopskrbu otoka.

Unatoč brojnim potencijalima koja vlažna staništa nude, isto tako su brojne i prijetnje. Jedna od uočenih prijetnji, ne samo na Krku, jest nepropisno odlaganje građevinskog materijala i drugog otpada, ekstenzivno korištenje bočatih uvala u turističke svrhe, točnije nasipavanje obale, izgradnja ceste preblizu obale čime se sprječava bolja konekcija dotoka slatke vode u uvalu i prekida se prirodna dinamika bočate uvale. K tome se smanjuje bioraznolikost na tom području te se pretjeranom izgradnjom objekata preblizu obale smanjuje prostor vlažnog staništa. Uz to, određen broj staništa prirodno zarasta i nestaje zbog neodržavanja.

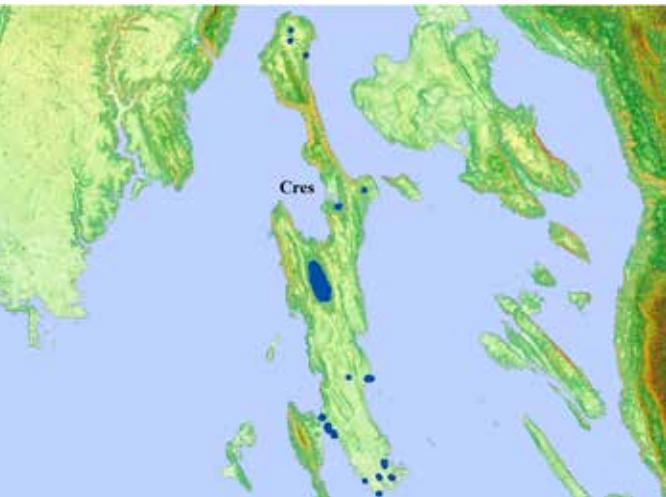
CRES

IAKO JE KRK OTOK S NAJVEĆIM BROJEM ZABILJEŽENIH VLAŽNIH STANIŠTA, NA OTOKU CRESU NALAZIMO NAJVEĆI BROJ VLAŽNIH STANIŠTA VEĆIH OD 0,10 HA, NJIH 28. NAJVAŽNIJE I UJEDNO NAJVEĆE VLAŽNO STANIŠTE NA CRESU JE VRANSKO JEZERO. ONO JE NAJVEĆE PRIRODNO JEZERO NA NAŠIM OTOCIMA TE SE NJEGOVOM PITKOM VODOM SNABDIJEVaju OTOCI LOŠINJ I ILOVIK.

Osim Vranskog jezera, otok Cres bogat je raznovrsnim vlažnim staništima kao što su prirodne i umjetne lo-kve, bočate uvale i lagune te poplavne livade. Vrste tih staništa su karakteristične za slatkvodne sustave – žabe, slatkvodne kornjače, vretenca te ptice močvarice. Vlažna staništa i dalje su važna pojlišta stoke, ali i divljači poput divljih svinja i jelena lopatara koji su posljednjih godina doživjeli pravu ekspanziju po otoku.

Koliki su potencijali vlažnih staništa Cresa govori dovoljno podatak da Vransko jezero opskrbuje pitkom vodom tri otoka. Dodatno, kao i u slučaju Krka, ali i drugih otoka gdje se dio stanovnika još uvijek bavi stočarstvom, važan je potencijal razvoj ili posebnih kulturnih ili gastronomskih ruta poput „puta sira“. Creska janjetina nadaleko je poznata po svojoj kvaliteti, a u noviju ponudu sve više se uključuju delicije od divljači. Koliko je ovca značajna za žitelje otoka Cresa obilježava se i kroz manifestaciju „Izložba creske ovce“ gdje posjetitelji mogu pogledati izložene ovce i ovnove među kojima se biraju najljepši te prisustvovati striženju ovaca.

Nepropisna odlagališta građevinskog materijala, pretjedno korištenje bočatih uvala za turizam i urbanizacija samo su neke od prijetnji za nestanak vlažnih staništa Cresa. Jedan od takvih dokumentiranih primjera tijekom terenskog istraživanja jest u Osoru gdje se prostor vlažnog staništa uvale Jaz koristi za potrebe marine te gdje se obala vlažnog staništa nasipava za parkiralište. Osim toga očekivano je prirodno zarastanje i nestajanje vlažnih staništa zbog njihovog neodržavanja.

PAG

NAKON CRESA Š NAJVEĆIM BROJEM ZABILJEŽENIH VLAŽNIH STANIŠTA VEĆIH OD 0,10 HA, PAG JE DRUGI OTOK PO BROJU S NJIH 27. NA PAGU, KAO I NA DRUGIM OTOCIMA, NALAZIMO RAZNOVRSNA VLAŽNA STANIŠTA KAO ŠTO SU JEZERA, BLATA, PRIRODNE I UMJETNE LOKVE, **BOČATE UVALE**, ALI I SOLANE.

Slatkovodne vrste poput žaba, slatkovodnih kormjača, vretenaca i ptica močvarica nalazimo na otočnim vlažnim staništima. Koliko su važna za ptice močvarice svjedoče i dva ornitološka rezervata – Kolansko te Velo i Malo blato. Osim što na njima zimuje velik broj vrsta ptica, selice ih koriste i kao postaje na svojim jesenskim i proljetnim migracijama. Uz vlažna staništa Paga mogu se vidjeti i paške čipkice – vretenca koja su dobila hrvatski naziv upravo po cijenjenoj čipki s otoka. Još jedno važno vretence se može sresti u otočkim blatima – jezerski regoč koji se razmnožava na svega par lokaliteta u Hrvatskoj, uključujući Velo blato.

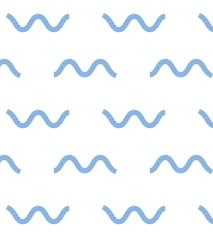
stoku. Paška ovca nastala je na otoku Pagu gdje se i danas uzgaja, a kroz vrijeme je oplemenjena stranim pasmina zbog kvalitetnije vune. Upravo zahvaljujući ovčama ljudi su stvorili i mnogo umjetnih lokvi po otoku kako bi mogli povećati broj grla. Pag je stoga danas nadaleko poznat po paškoj janjetini i paškim srevima.

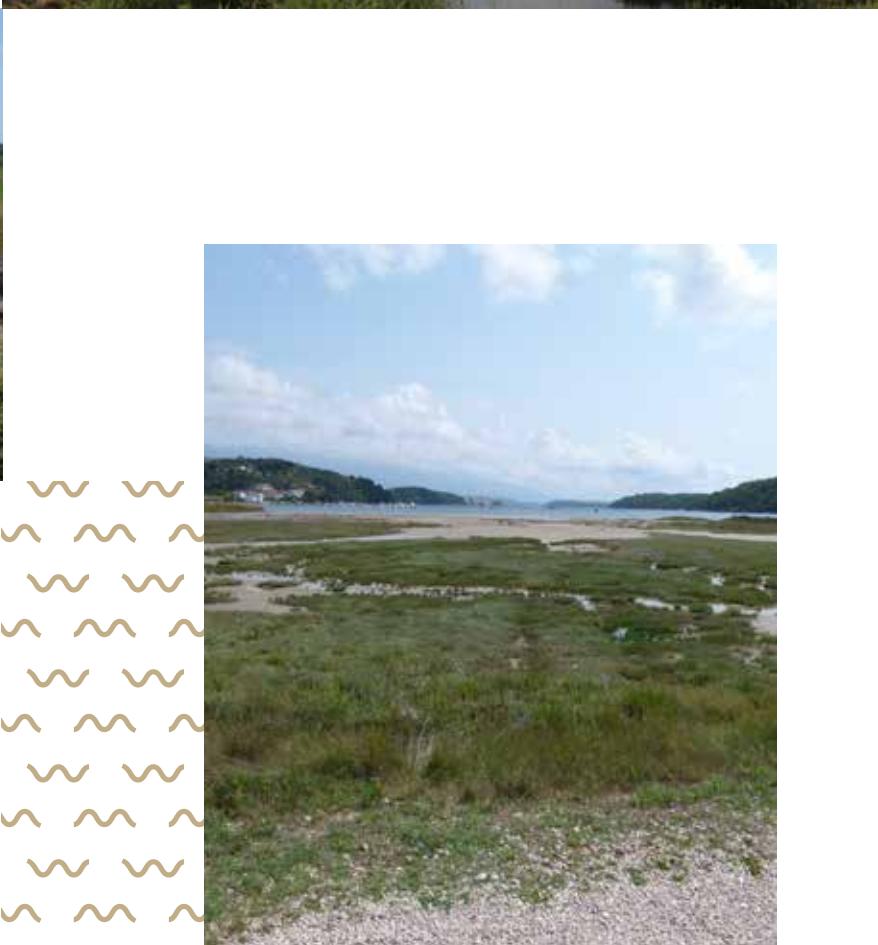

Osim već sada vrijedne gospodarske djelatnosti solana, ekonomski potencijal vlažnih staništa se može prepoznati i u ljekovitim blatima za razvoj lječilišnog turizma. Vlažna staništa imaju velike potencijale za razvoj agroturizma, a s tim povezano, služe kao izvor pitke vode za

Kako je Pag jedna od većih turističkih destinacija, tako su i utjecaji turističkog sektora na vlažna staništa izraženiji. Unatoč rastu održivih turističkih ponuda i dalje su bočate uvale i njihova bioraznolikost ugrožene zbog preteranih turističkih aktivnosti, npr. u uvali Zrće. S rastom turizma raste i urbanizacija otoka što također ima negativne posljedice poput nepropisnog odlaganja građevinskog otpada.

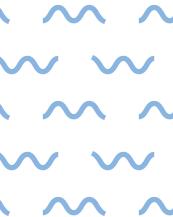
RAB

Iako je Rab jedan od najvećih Jadranskih otoka i bogat je vlažnim staništima, nema mnogo vlažnih staništa većih od 0,10 ha. Od 306 zabilježena vlažna staništa, samo su tri veća od 0,10 ha. Za razliku od drugih otoka na kojima nalazimo puno raznovrsniju vlažna staništa, na Rabu su zabilježene bočate uvale i slatkovodna lokva. Unatoč tome ona su i dalje važna za održavanje bioraznolikosti te su staništa žaba, slatkovodnih kornjača, vretenaca i ptica močvarica.

Također su važna pojilišta za stoku i otočnu divljač. Rab je jedan od naših otoka gdje je stočarstvo stoljećima igralo veliku ulogu u preživljavanju svojih žitelja. Tako je kroz povijest nastala pasmina rapske ovce ili kako je zovu „škraparice“, a otočani su zbog njih stvarali i nove lokve. Bogata stočarska povijest nudi potencijale za agroturizam, posebice s fokusom na rapsku janjetinu ili rapski ovčji sir. Također, bočate uvale pružaju potencijal za razvoj rekreativnih aktivnosti.

Slično kao i na drugim otocima, nepropisno odlaganje građevinskog otpada te urbanizacija, jedne su od prijetnji vlažnim staništima. Dodatne prijetnje su prirodno zarastanje i nestajanje vlažnih staništa zbog neodržavanja.

OLIB

NA OLIBU, KAO I NA RABU, ZABILJEŽENA SU TRI VLAŽNA STANIŠTA VEĆA OD 0,10 HA, UZ SUSJEDNI OTOCIČ ŠIP KOJI JE GOTOVО CIJELI ZASEBNO VLAŽNO STANIŠTE. RIJEČ JE O POSEBNOM OBliku BOČATOG VLAŽNog STANIŠTA – GOTOVО ČITAV OTOK OKRUŽEN JE ŠLJUNČANOM BARIJEROM KOJA USPORAVA OTJECANJE OBORINSKIH VODA. SALINITET VODE VARIRA OVISNO O KIŠnim PERIODIMA, DOK JE UTJECAJ MORSKE VODE JAK. ŠIP JE TAKOĐER GNJEZDILIŠTE GALEBOVA, A NA OLIBU OD VRSTA KARAKTERISTIČNIH ZA VLAŽNA STANIŠTA MOŽEMO NAĆI ŽABE, VRETENCA I PTICE MOČVARICE.

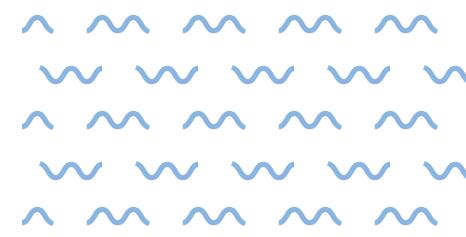
Otočna vlažna staništa i dalje su važno pojilište za preostalu stoku na otocima, točnije ovce. Kada je salinitet na niskoj razini preostala vlažna staništa su idealna za napoj koza i ovaca, kao što je to bilo i u prošlosti. Naime, stanovnici Oliba su davno shvatili pojma „održivog razvoja“. Za razliku od okolnih otoka, više su se okrenuli poljoprivredi i stočarstvu, a manje ribarstvu i pomorstvu, zbog čega na otoku i postoji relativno velik broj vlažnih staništa u odnosu na njegovu površinu. Olipski sir je još

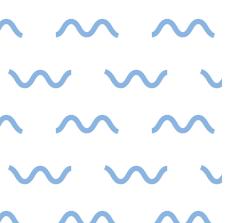
do 50-ih godina 20. stoljeća bio nadaleko poznat, a kako im je drugi glavni izvozni proizvod bilo drvo hrasta crnike, pazili su da ne pretjeraju ni s brojnošću stoke ni sa sjećom šume.

Danas se malo ljudi bavi stočarstvom i sve više se okreću turizmu. No, uz očuvane šume i još uvijek prisutna vlažna staništa i dalje je izražen potencijal za razvoj gastronomskе ponude kroz priču o siru. Uz pogodnosti za lokalno

stanovništvo, oživljavanje tradicijskih zanimanja pomoći bi i vlažnim staništima na Olibu. Već sada jakom malom broju vlažnih staništa prijeti nestanak zbog prirodnog zarastanja i neodržavanja.

20

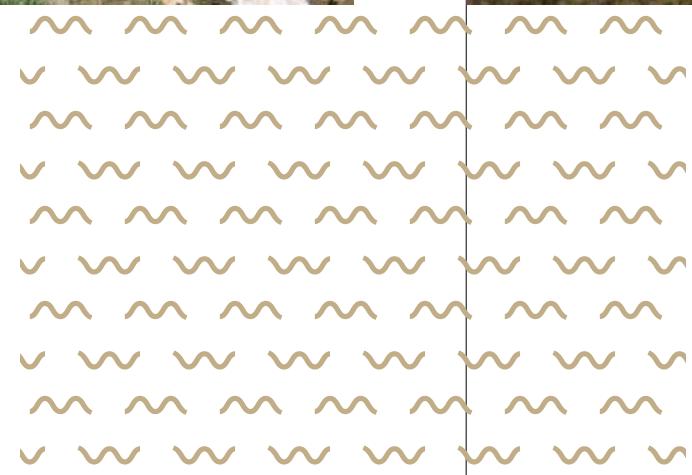
MOLAT

OTOK MOLAT BROJI PET VLAŽNIH STANIŠTA VEĆIH OD 0,10 HA, A RIJEČ JE O BOČATIM UVALAMA, LAGUNAMA I SLATKOVODNIM LOKVAMA. ŽABE, VRETENCA I PTICE MOČVARICE SU PRISUTNE VRSTE NA TIM STANIŠTIMA. **OVČARSTVO** JE NEKOĆ BILO VAŽAN IZVOR PRIHODA NA OTOKU, A **OVCE PRAMENKE** SU SE KORISTILE KAKO ZA MESO TAKO I ZA PROIZVODNJU MLJEKA I SIRA. DANAS JE UZGOJ OVACA NA OTOKU GOTOVО NESTAO, A VLAŽNA STANIŠTA KORISTE NOVO PRIDOŠLE **DIVLJE SVINJE**.

Jedan od većih potencijala vlažnih staništa na otoku je korištenje vode za zalijevanje vrtova, pogotovo u naseljima Molatu i Zapuntelu. No, ako se lokve ne budu održavale – nestat će. Velik je problem onečišćenje s mora, posebno plastikom u bočatim uvalama i lagunama, što doprinosi padu bioraznolikosti otoka.

21

VIR

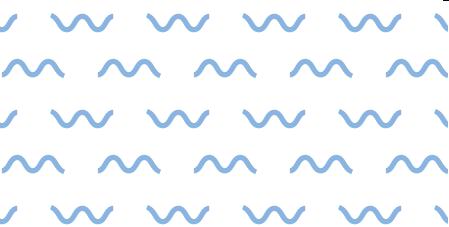
NA OTOKU VIRU TIJEKOM TERENSKOG ISTRAŽIVANJA ZABILJEŽENA SU DVA VLAŽNA STANIŠTA VEĆA OD 0,10 HA TE JEDNO NA ŠUSJEDNOM OTOČIĆU ŠKOLJIĆU. RIJEČ JE O BOČATIM VLAŽnim STANIŠTIMA, NASTALIMA U UVALAMA, DOK ŠKOLJIĆ PREDSTAVLJA POSEBNO VLAŽNO STANIŠTE. GOTOVO JE ČITAVI OTOČIĆ, IZUZEV ŠREDIŠnjEG DIjELA, BOČATO VLAŽNO STANIŠTE. PRI TOME Pjeskovite obale i niska nadmorska visina usporavaju otjecanje oborinskih voda, dok salinitet varira ovisno o kišnim periodima.

Od vrsta na zabilježenim staništima nalazimo vretenca i ptice močvarice. Vlažnim staništima se koriste i malobrojne ovce na otocima Viru i Školjiću. Otočić Školjić dio je Natura 2000 mreže, pod područjem Prvlaka - Ninski zaljev - Ljubački zaljev. Nekoć je na otoku Viru bilo desetak lokvi koje su služile kao pojilište za stoku i za zalijevanje vinograda.

Kako je otok Vir jedno od sve popularnijih turističkih odredišta domaćih i stranih turista, mogu se u turističke svrhe dodatno iskoristiti potencijali ovih vlažnih staništa. Uz oživljavanje stočarstva i razvoja agroturizma, ovce koje se napasaju uz ova bočata vlažna staništa mogu postati dio lokalne gastronomski ponude. Iznimno pitoreskan krajolik vlažnih staništa idealan je za kreiranje šetnica, eko-staza, kao i za druge rekreativne aktivnosti.

Glavne prijetnje postojećim staništima su pritisci uslijed širenja naselja, kao i onečišćenje s mora.

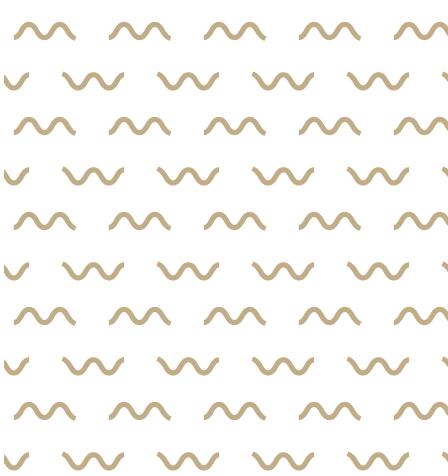

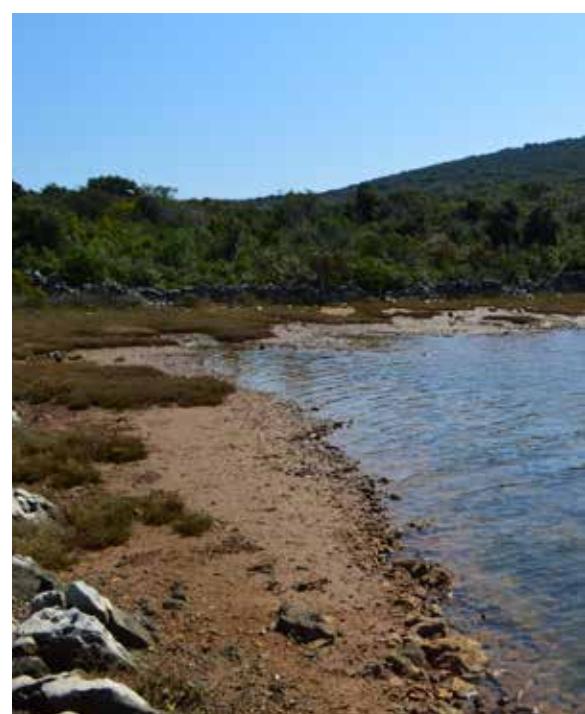

UGLJAN

NA OTOKU UGLJANU ZABILJEŽENA SU TRI VLAŽNA STANIŠTA VEĆA OD 0,10 HA. SLIČNO KAO I NA OTOKU VIRU, RIJEČ JE O ISKLJUČIVO BOČATIM UVALAMA S KARAKTERISTIČNIM VRSTAMA POPUT VRETELACA I PTICA MOČVARICA. TIJEKOM Povijesti OTČANI SU KOPALI **BUNARE** TE GRADILI VEĆE (CISTERNE) I MANJE **VODOSPREME** (GUSTERNE). PRIRODNE LOKVE SU MALOBROJNE I PRISUTNE VEĆINOM U SJEVEROISTOČNOM DIJELU OTOKA. VEĆINA IH JE DO DANAS NESTALA ILI **ZAPUŠTENA** ZBOG NAPUŠTANJA STOČARSTVA I POLJOPRIVREDE TE OKRETANJU DRUGIM GOSPODARSKIM DJELATNOSTIMA.

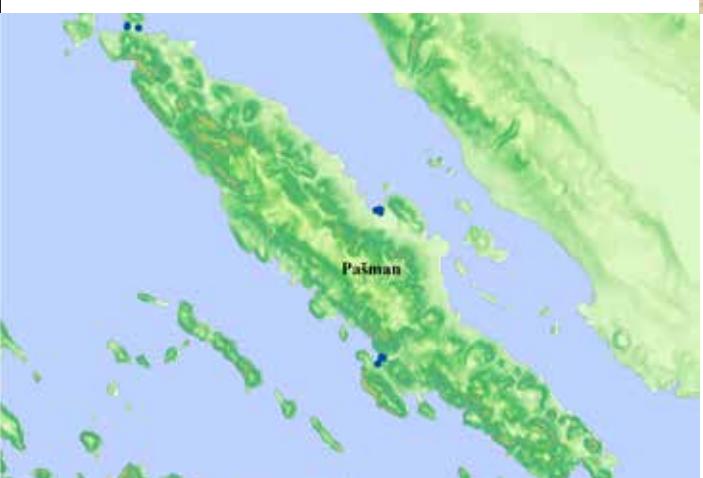
Unatoč malom broju vlažnih staništa, postojeća pružaju potencijal za razvoj rekreativnih aktivnosti koje neće imati utjecaj na staništa. Nažalost, zabilježena su nasipavanja vlažnih staništa građevinskim materijalom, kao i onečišćenja s mora.

PAŠMAN

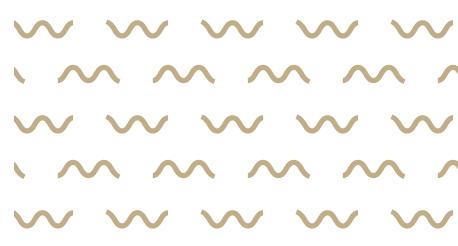
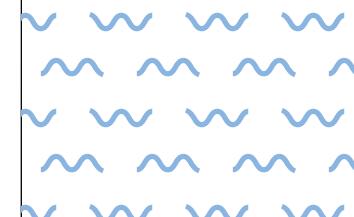
Pet vlažnih staništa većih od 0,10 ha zabilježeno je na otoku Pašmanu, a riječ je o bočatim uvalama. Glavne vrste koje nalazimo na njima su vretenca, žabe i ptice močvarice. Nekoć su na otoku češće bile i lokve, kako prirodne tako i umjetne, iskopane u terenima s crvenicom i glinom, no danas ih je većina zapuštena. Postojeća vlažna staništa važna su za održavanje bioraznolikosti i nude potencijal za razvoj rekreacijskih aktivnosti ili uređenje šetnica, ali bez utjecaja na staništa. Najveće prijetnje opstanku otočnih vlažnih staništa su onečišćenje te nasipavanje obale građevinskim otpadom.

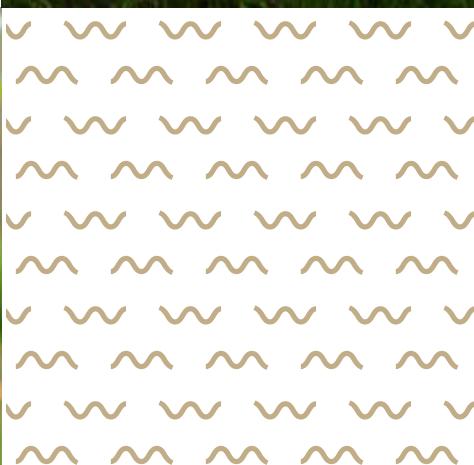

MURTER

NA OTOKU MURTERU TIJEKOM ISTRAŽIVANJA ZABILJEŽENA SU TRI VLAŽNA STANIŠTA VEĆE OD 0,10 HA, A RIJEČ JE O BOČATOJ UVALI I VLAŽNIM LIVADAMA S KARAKTERISTIČNIM SLATKOVODnim VRSTAMA ŽIVOTINJA POPUT VREtenaca i PTICA MOČVARICA. VLAŽNE LIVADE SU DOM NEKOLICINI RIJETKIH I UGROŽENIH BILJAKA, OD KOJIH SE NAJVIŠE IZDVaja BILJKA **DAMASONIUM POLYSPERMUM** KOJOJ JE OVO JEDAN OD SVEGA DVA NALAZIŠTA U HRVATSKOJ.

ŽIRJE

TEK JEDNO VLAŽNO STANIŠTE VEĆE OD **0,10** HA ZABILJEŽENO JE NA ŽIRJU I RIJEČ JE O SLATKOVODNOJ LOKVI. UNATOČ TOME, **VRETENCA, PTICE MOČVARICE I ZELENA KRSTAČA** VRSTE SU KOJE NALAZIMO NA LOKVI TE SU VAŽNE ZA BIORAZNOLIKOST OTOKA. LOKVA JE STOLJEĆIMA OMOGUĆAVALA ŽIVOT OTOČANIMA, KAO JEDAN OD RIJETKIH IZVORA VODE. OSIM NJE, POSTOJI JOŠ NEKOLIKO UMJETNO STVORENIH BUNARA I VODOSPREMA, NO SLATKOVODNA JE **LOKVA** BILA OKOSNICA ŽIVOTA. SLUŽILA JE ZA NAPAJANJE STOKE I ZA NAVODNJAVANJE OKOLNIH OBRADIVIH POVRŠINA. POSEBICE SE ISTIČAO UZGOJ VRSTE ZELENE ŠLJIVE KOJU SU OTOČANI NAZIVALI „**ŽIRAJSKA SLIVA**“. NO DANAS JE NAŽALOST NA OTOKU OSTALO SVEGA NEKOLIKO KOZA I JOŠ MANJE OVACA, A TAKOĐER JE OPSTALO SVEGA NEKOLIKO STABALA OTOČKE ŠLJIVE.

Potencijal lokve može se iskoristiti za rekreaciju, kao izvor pitke vode za stoku, ali i u turističko-edukativne svrhe s obzirom na to da je riječ o jedinom vlažnom sta-

ništu na otoku koje je povijesno bilo vrlo bitno za život na otoku. Početak gastronomске ponude proizvoda od žirajskih šljiva ili oživljavanje stočarstva u svrhu dostupnosti lokalnih mesnih i mlječnih proizvoda, tražio bi i veću ulogu vlažnog staništa u životu otoka. Time bi se pomoglo i opstanku vlažnog staništa, tj. lokve jer su trenutne glavne prijetnje njenom opstanku zarastanje vegetacijom i neodržavanje.

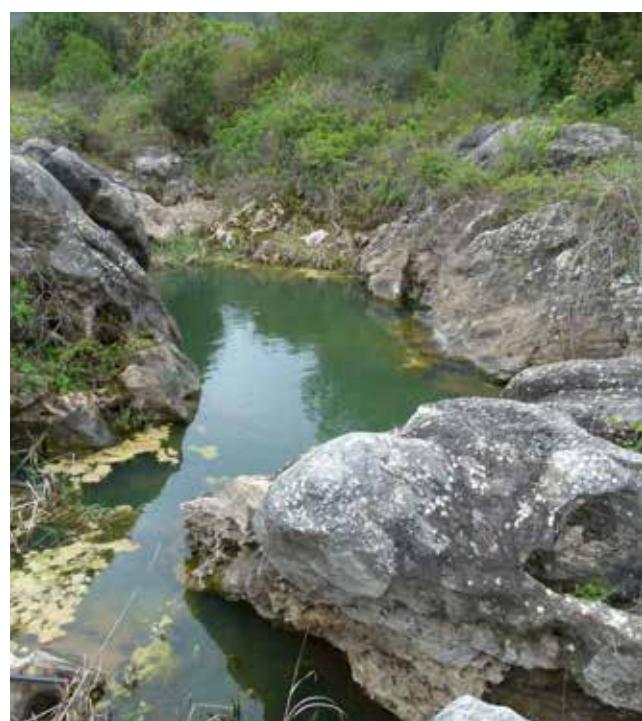

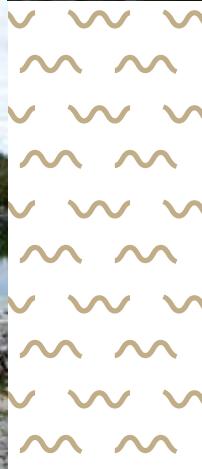
ŠOLTA

NA OTOKU ŠOLTI ZABILJEŽENE SU TRI SLATKOVODNE LOKVE VEĆE OD 0,10 HA S KARAKTERISTIČNIM SLATKOVODnim VRSTAMA ŽIVOTINJA – VRETENCIMA, ZELENOM KRSTAČOM I PTICAMA MOČVARICAMA. OSOBITO SU VAŽNE PTICAMA MOČVARICAMA KOJE IH KORISTE NA SVOJIM MIGRACIJAMA ZA ISHRANU, ODMOR I NOĆENJE NA SVOM DUGAČKOM PUTOVANJU. OSIM OVIH, POSTOJI JOŠ NEKOLIKO MANJIH SLATKOVODNIH LOKVI PO OTOKU TE VELIKI BROJ GUSTERNI, KAKO PRIVATNIH TAKO I ZAJEDNIČKIH SEOSKIH, KOJIMA SU LJUDI DOSKAKALI NESTAŠICI PITKE VODE. OTOČKE LOKVE SLUŽILE SU ZA NAPAJANJE STOKE I NAVODNJAVANJE VRTOVA, A UJEDNO SU ODRŽAVALE I VEZANU BIORAZNOLIKOST. U PROŠLOSTI SU KRŠKA POLJA, U KOJIMA SE NALAZE OVE LOKVE, ZNALA OBILNO POPLAVITI I STVORITI PRIVREMENA JEZERA, NO TAKVA POJAVA JE POSLJEDNJI PUTA ZABILJEŽENA POČETKOM 20. STOLJEĆA.

S obzirom na razvoj turizma na svim našim otocima, pa tako i Šolti, lokve pružaju potencijal za razvoj rekreativnih aktivnosti, s potencijalnim uredenim šetnicama i poučnim tablama sa zanimljivostima o lokvama te njihovo važnosti u prošlosti. Voda iz njih može se koristiti za napoj stoke ili navodnjavanje vrtova, kako bi se poboljšala opskrba lokalnim proizvodima u gastronomskoj ponudi na otoku.

Danas je glavna prijetnja vlažnim staništima na otoku zapuštanje lokvi, posljedica čega je zarastanje vegetacijom i postupni nestanak koji bi bitno utjecao i na bioraznolikost.

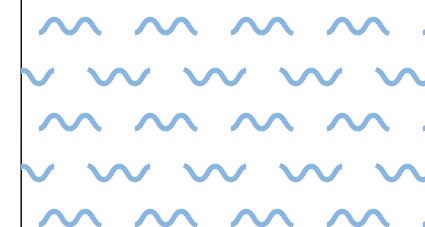
BRAČ

ŠEST VLAŽNIH STANIŠTA VEĆIH OD 0,10 HA ZABILJEŽENO JE NA BRAČU POPUT BOČATIH UVALA, OTVORENIH VODOSPREMNIKA, AKUMULACIJA I SLATKOVODNIH LOKVI. ŽABE, VRETELCA I PTICE MOČVARICE VRSTE SU ŽIVOTINJA KOJE NALAZIMO NA VLAŽnim STANIŠTAMA OTOKA BRAČA.

Brač je otok s malim brojem površinskih voda, stoga su stanovnici pronalazili različite načine kako da opstaju na škrtoj krškoj zemlji. Tragovi ljudi od prapovijesti, Rimljana, pa sve do današnjih dana vezani su uz vlažna staništa. Kako su otočani bili okrenuti stočarstvu, lokve su predstavljale važan dio svakodnevnog života. Na otoku se većinom uzgajaju ovce, a u nešto manjoj mjeri i koze. Bračke ovce na glasu su po svojem kvalitetnom mesu i mljeku od kojeg se proizvodi brački sir.

S obzirom na raznovrsnost otočnih vlažnih staništa, potencijali su veliki. Rezervoari Dunaj i Stubal npr. mogu se koristiti za pitku i tehničku vodu, dok se slatkvodne lokve mogu koristiti za napoj stoke. Dodatno to doprinosi razvoju gastronomskе ponude otoka kroz proizvodnju sira i kroz čitavu priču o povijesti stočarstva na otoku te o razlozima kvalitete otočke janjetine i jaretine.

Na otoku su primjećene i prijetnje vlažnim staništima, poput onečišćenja bočatih uvala otpadom s mora. Pojedine lokve ne čiste se redovito kao nekada stoga im prijeti prirodno zarastanje i moguć potpun nestanak.

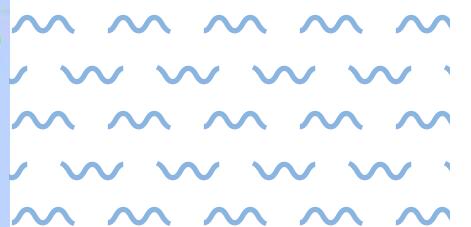
KORČULA

KORČULA JE OTOK NA KOJEM JE ZABILJEŽENO MNOGO VLAŽNIH STANIŠTA, NO SAMO TRI SU VEĆA OD 0,10 HA. UGLAVNOM JE RIJEČ O SLATKOVODNIM LOKVAMA S KARAKTERISTIČNIM VRSTAMA KAO ŠTO SU ŽABE, VRETENCA, PTICE MOČVARICE I BARSKA KORNJAČA.

Kako je Korčula popularna turistička destinacija bogate povijesti, postoji i potencijal promoviranja otočnih vlažnih staništa kroz uređenje šetnica, vođene turističke ture s pričama o povijesti otoka i važnosti vode na kršu, te kroz dopunu agroturizma i gastronomске ponude lokalnih proizvoda za koje je potrebna slatka voda.

Navedene lokve iznimno su važne kao izvor pitke vode za stoku, ali i za navodnjavanje vrtova. No, ako se njihovi potencijali ne koriste, prirodno će zarasti i posljedično nestati zbog neodržavanja.

S obzirom na dugu povijest naseljenosti, ljudi su od davnina koristili prirodna vlažna staništa, kao i stvarali umjetna kako bi povećali poljoprivrednu i stočarsku proizvodnju te povećali mogućnosti za opskrbu sve veće populacije na otoku. Na otoku postoji nekoliko povremenih izvora slatke vode, no nema stalnih površinskih tokova. Zbog toga su otočani većinom gradili manje privatne i veće javne vodospreme za pitku vodu, a u poljima gradili lokve za navodnjavanje i napajanje stoke. Danas se pitka voda koristi kombinirano iz otočnih podzemnih izvora i cjevovodom s kopna preko poluotoka Pelješca.

MLJET

NA MLJETU NALAZIMO ŠEST VLAŽNIH STANIŠTA VEĆIH OD 0,10 HA, NO ONA SU RAZNOLIKA. RIJEČ JE O LAGUNAMA I JEZERIMA SA SLATKOM, SLANOM ILI BOČATOM VODOM, ŠTO POGODUJE VEĆOJ BIORAZNOLIKOSTI TE ODRŽAVANJU VRSTA POPUT ŽABA, VRETEĆACA, PTICA MOČVARICA I BARSKE KORNJAČE.

Mljet je jedan od najvećih jadranskih otoka i naseljen je od prapovijesti. Osim ribarstvu, otočani su bili okrenuti poljodjelstvu i stočarstvu, te su uzgajali ovce i koze, no isto tako i goveda, konje i magarce koji su im bili potrebni za rad u polju. Raznovrsna i brojna stoka ne bi mogla opstati na otoku bez velikih vlažnih staništa. Za opskrbu pitkom vodom ljudi su uglavnom gradili manje vodo-spremničke. Sve do nedavno otok se oslanjao na vlastite rezerve pitke vode iz nekoliko bunara uz Mljetske blatine (jezera), koje su inače bočate te se voda desalinizacijom prilagođavala u pitku. No kako te zalihe vode nisu bile dovoljne, posebice u jeku turističke sezone, izgrađen je cjevovod s kopna preko poluotoka Pelješca.

Sam potencijal vlažnih staništa otoka je jako velik – od pitke vode za ljude i stoku, preko korištenja za navodnjavanje, do razvoja rekreativnih aktivnosti i kreiranja poučnih staza. Sve više se zagovara i razvitak zdravstvenog turizma na otoku zbog blage klime, mora, slanih jezera i drugih prirodnih uvjeta, koji osiguravaju idealne uvjete za oporavak u prirodi.

S druge strane su i prijetnje brojne – pretjerano korištenje vode vlažnih staništa u vodoopskrbi može dovesti do njihovog nestanka, kao što na bioraznolikost može utjecati onečišćenje različitim otpadom. Ako se pak otočke blatine i slatine ne održavaju doći će do prirodnog zaranjanja i u konačnici – njihovog nestanka.

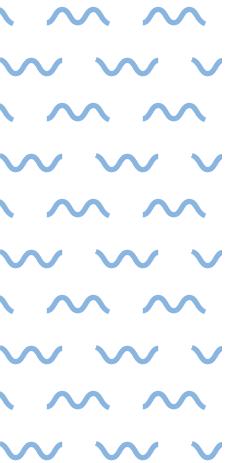
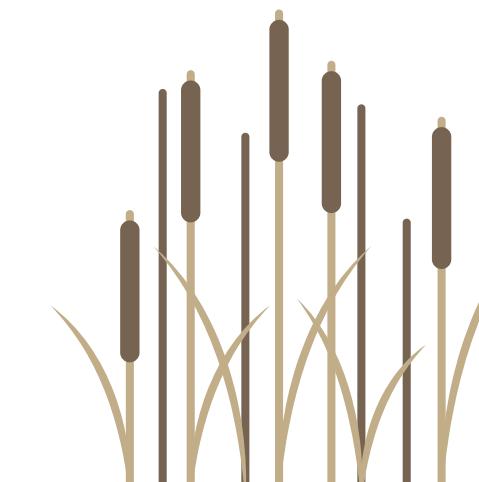
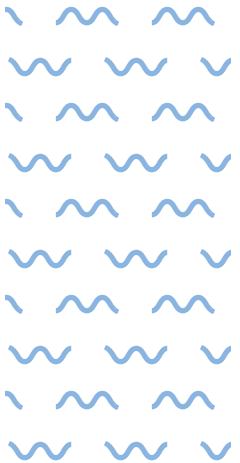
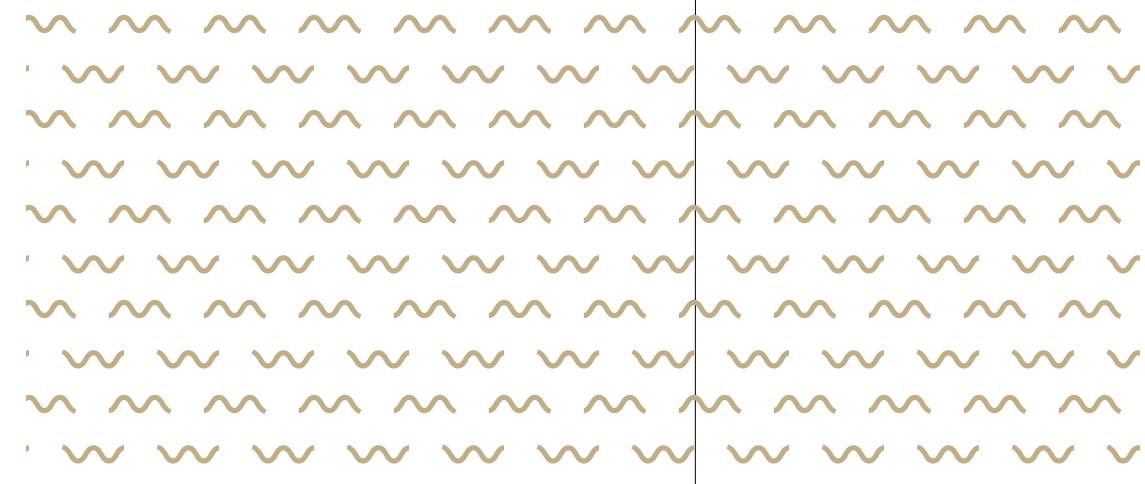
PREPORUKE

Na nacionalnom nivou otočna vlažna staništa Jadrana moraju biti prepoznata kroz nacionalno zakonodavstvo kao područja od posebnog značaja i interesa za RH. Sva veća od 0,10 ha, a koje nisu zaštićena postojećim Zakonom o zaštiti prirode, treba proglašiti spomenicima prirode, rezervatima ili sličnim kako bi se uspostavio sustav praćenja stanja i očuvanja.

Na regionalnom, tj. županijskom nivou, ucrtavanjem vlažnih staništa u prostorne planove spriječila bi se njihova prenamjena u građevinske zone, kao i proglašenjem istih zaštićenih područja. Jedinice lokalne samouprave također je važno uključiti u zaštitu i održavanje vlažnih staništa kroz različite finansijske mehanizme, poput projekata obnove vlažnih staništa kroz programe i fondove Europske unije. Dodatno, kroz različite komunalne akcije u suradnji sa školama, organizacijama civilnog društva i građanskim inicijativama, poput čišćenja okoliša vlažnih staništa ili uređenjem šetnica i edukativnih staza, osigurava se održavanje vlažnih staništa.

Stanju vlažnih staništa dodatno bi pridonijelo poboljšanje sustava odlaganja otpada, posebno građevinskog, čije se nepropisno odlaganje pokazalo kao jedna od većih prijetnji opstanku vlažnih staništa na jadranskim otocima.

Potencijali vlažnih staništa za gospodarski razvoj otoka brojni su stoga je važno uključiti ih u turističku ponudu kako bi ih se dodatno valoriziralo.

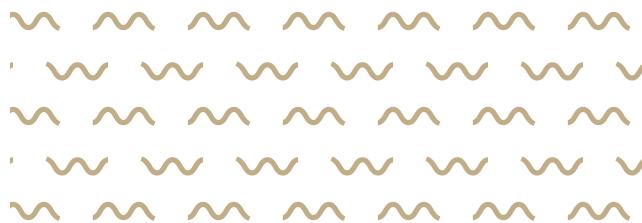
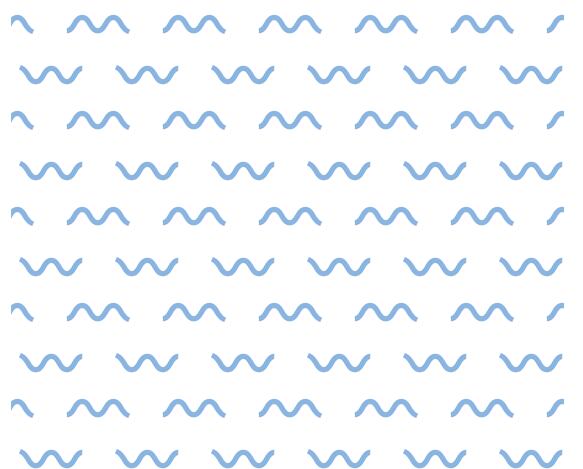

ZAKLJUČAK

Najnovijom EU Strategijom za bioraznolikost do 2030. godine čelnici članica Europske unije dali su jasan smjer za politike zaštite prirode, te je usmjerena na ključne uzroke gubitka bioraznolikosti, poput promjena u korištenju zemljišta i mora, direktnog iskoriščavanja vrsta, klimatskih promjena, zagađenja i invazivnih stranih vrsta. Većina njih se odnosi i na otočna vlažna staništa. Poznato je kako kvalitet života ljudi direktno ovisi o stanju okoliša i prirode, stoga je vrijeme za vraćanje prirode u naše živote (pod tim sloganom se promovira najnovija strategija).

Cilj strategije je do 2030. godine obnoviti devastirane i močvarne/vlažne ekosustave, kako bi se spriječilo pogoršanje stanja staništa i ugroženih vrsta te da barem 30% ovih područja pokaže trend poboljšanja stanja ili dobije povoljan status očuvanja.

Otočna vlažna staništa zaslužuju svoj prijašnji status i u budućnosti jer mogu imati presudnu ulogu u opstanku života ljudi na našim otocima, stoga ih treba cijeniti i čuvati za sve buduće generacije.

mediswet

